

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Однією з актуальних проблем сучасного людства є девіантна поведінка. Соціальні та психологічні науки століттями намагаються дослідити її онтогенез, вплив на окрему особистість та соціум в цілому, визначити найнебезпечніші прояви девіацій, а також відшукати найкращі методи профілактики. Девіантна поведінка (від латинського «deviatio» – відхилення) – дії, вчинки, або система вчинків, що суперечить заданим у конкретному суспільстві нормам і виявляється у вигляді порушень психічних процесів, процесів самоактуалізації, що веде за собою ухилення від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою й таким чином вона призводить до неадаптованості, а то й до дезадаптації особистості. Беручи до уваги складність природи даного явища, маємо зауважити, що окрім терміну «девіантна поведінка» в науці також використовуються такі її прояви, види як: «аморальна поведінка», «делінквентна поведінка», «протиправна поведінка», «поведінка психічно хворої людини» та ін.

Величезна кількість суспільних перетворень останніх років значно вплинула на підвищення актуальності проблеми девіантності.

За останні 30 років багато вітчизняних і закордонних вчених присвятили чимало наукових праць вивченню девіантної поведінки як соціально-психологічного феномену. Найважливіші тлумачення визначень, типології та характеристик можна знайти у таких авторів, як Е.А. Баєр, З. Фрейд, Е. В. Змановська, В.Д. Менделевич, Ю.А. Клейберг, Е. Дюркгейм та ін.

Вважаємо за необхідне наголосити про відносність поняття «норма» і його пряму залежність від соціуму, в якому особистість існує. Індивід, який порушує ухвалені суспільством правила поведінки, може сприймати це як особисту норму або норму в рамках свого найближчого оточення.

Девіантна поведінка як психосоціальний феномен не завжди пов'язана з негативним впливом на особистість і суспільство в цілому. Е. Дюркгейм [2] понад 100 років тому довів, що кожне суспільство характеризується певним відсотком девіації й це нормальне явище. Цей відсоток включає не тільки відхилення у звичайному розумінні, а й позитивне відхилення.

Розглядаючи чинники розвитку девіантної поведінки, Белічева С.А. виділяє 4 групи факторів:

– індивідуальний фактор складається з індивідуальних психо-фізіологічних особливостей дитини, проявляється лише в певних ситуаціях, негативно впливає на взаємодію дитини з оточенням;

- соціально-психологічний фактор презентує, в цьому випадку, негативне ставлення до свого оточення – батьків, однокласників, вихователів;
- особистісний фактор показує ставлення неповнолітнього до свого найближчого соціального оточення, прийнятих у суспільстві норм і правил, бажання або небажання саморегулюватися;
- соціальний фактор є зображенням соціальної сутності суспільства, рівня життя, економічного добробуту [1].

Стосовно типів девіантної поведінки, нами були проаналізовані типологізації таких вчених як: Змановська, Ремшмідт, Лічко, Менделевич, Патакі, Короленко, Донський, Белічева, Клейберг. Узагальнюючи різні підходи, ми віддали перевагу типологізації В.Д. Менделевича. Він виділив п'ять основних типів девіантної поведінки: делінквентну, адиктивну, патохарактерологічну, психопатологічну, засновану на гіперздібностях [4]. Ми віддаємо перевагу даній типологізації через її універсальність і точність.

Проаналізувавши основні принципи, методи профілактики та психокорекції девіантної поведінки, як справедливо зауважив Ф.К. Зіннуров, будувати психолого-педагогічну систему профілактики та корекції девіантної поведінки неповнолітніх потрібно на основі таких принципів [3]: поліфункціональність незалежно від форми відхилення; безперервність впливу на всіх рівнях; позитивний вплив соціокультурного середовища; нейтралізація агресивної поведінки; суб'єктивність; технологічність і цілеспрямованість; національно-культурна ідентичність.

Серед методів, що застосовуються на практиці, психокорекції відхилень у неповнолітніх можна виділити наступні: арттерапія, казкотерапія, соціально-психологічний тренінг та гештальт-терапія. Зазначені методи психокорекції можна використовувати як у комплексі, так і самотійно, але, на нашу думку, найдієвішим буде застосування цих методів у комплексі.

В ході теоретичного огляду методик виявлення схильності до девіантної поведінки, ми обрали для проведення дослідження методику «СДП» Е. В. Леус. Отримані результати дали нам підстави зробити висновок, що більшість з респондентів (90%) не мають сформованої моделі жодного з видів девіантної поведінки. Звідси випливає, що у більшості з опитуваних виявлено легкий ступінь соціальної дезадаптації або взагалі його відсутність.

Детальніші дослідження девіантної поведінки як соціально-психологічного феномену допоможуть людству краще розуміти природу девіацій та розробити більше дієвих принципів та методів профілактики та психокорекції девіантної поведінки, що, в свою чергу, позитивно вплине на поліпшення адаптації девіантів до людського суспільства та людського суспільства до девіантів.

Список використаних джерел

1. Беличева С. О. Основи превентивної психології. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/0564/1412>.
2. Дюркгейм Е. Соціологія. Її предмет, метод, призначення. / пер. з франц. Гофман А.Б. URL: <https://library.khpg.org/files/docs/1372596651.pdf> (дата звернення: 28.10.22).
3. Зіннуров Ф. К. Проблеми профілактики девіантної поведінки дітей та підлітків у сучасних соціокультурних умовах. URL: <https://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-05/dissertaciya-pedagogicheskaya-profilaktika-i-korreksiya-deviantnogo-povedeniya-podrostkov-v-usloviyah-sotsiokulturnoy-sredy> (дата звернення: 01.10.22).
4. Менделевич В. Д. Психологія девіантної поведінки. : навч. посіб. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2_%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85_%D0%B4%D0%B5%D0%B2_%D0%BF%D0%BE%D0%B2.pdf (дата звернення: 06.10.22).

Науковий керівник: канд. політ. наук., доцент Третякова Т. М.

Коновальчук Тетяна Анатоліївна

студентка 3-го курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЛЮДИНА ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ ПСИХІЧНІ РЕАКЦІЇ ЛЮДИНИ

Війна негативно впливає як на учасників бойових дій, так і на тих, хто не воює, як фізично, так і емоційно. Смерть, травми, сексуальне насильство, недоїдання, хвороби та інвалідність є одними з найбільш загрозливих наслідків війни, а посттравматичний стресовий розлад, депресія та тривога є одними з найсильніших емоційних ефектів. Терор і жах, які поширює насильство війни руйнує життя та розриває стосунки, сім'ї, залишаючи людей і спільноти, які перебувають у складному емоційному стані [1].

Актуальність теми зумовлена тим, що психічні розлади воєнного часу підтримують прямий зв'язок розладів, що з'явилися з багатомірністю патофізіологічних механізмів, патогенних факторів військової обстановки. Основний негативний психічний стан у військовослужбовців та цивільних, відзначається після припинення бойових дій або зниження інтенсивності бойових дій. Наприклад, частота стресових реакцій залежить як від загального ходу війни, так і від стратегічної ініціативи військ. Психічні хвороби знижуються, коли бойові дії носять динамічний характер, і виникає в умовах позиційної війни.